

Erişilebilirlikte Siz Hangi Aşamadasınız?

Ayşegül BADUR
Peyzaj Mimarı

Herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı; devlet organları ve idari makamların bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etme zorunluluğu Anayasanın 10 uncu maddesinde belirtilerek dezavantajlı gruplar için yapılacak düzenlemeler anayasal bir hak olarak güvence altına alınmıştır.

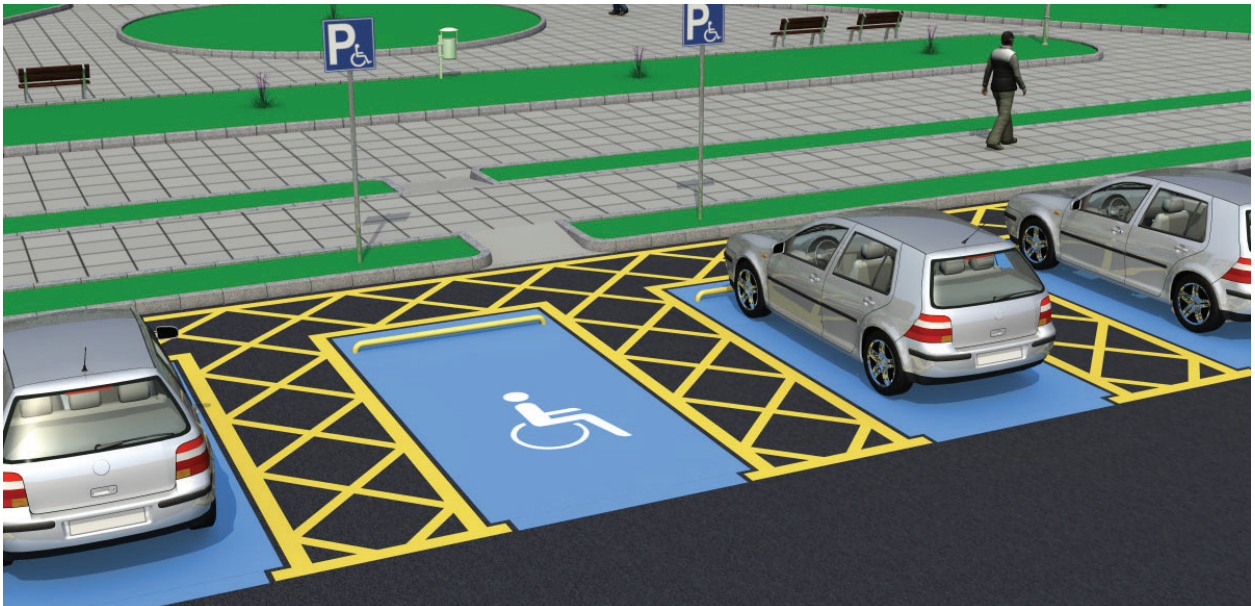
09.04.2007 tarihli ve 26488 sayılı ve Resmi Gazete’de yayımlanan “Avrupa Sosyal Şartı”nın 15 inci maddesiyle de “Engellilerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı” güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte, 18.12.2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmi Gazete’de, 3.12.2008 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin onaylanmasına dair 5825 sayılı Kanun ya-

yımlanarak, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasının teşvik ve temin edilmesi taahhüt edilmiştir.

Engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak amacıyla 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun 07.07.2005 tarihli ve 25868 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu Kanunda engelli; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmış ve ‘doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığın yasak’ olduğu belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunda erişilebilirlik; ‘binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması’ şeklinde belirlenmiştir.

Mesleğimiz ve
Meslektaşlarımız
için **GıdaMO**

Ülkemizde erişilebilirlik (ulaşılabilirlik) ile ilgili ilk düzenleme, 3194 sayılı İmar Kanununa 1997 yılında eklenen Ek 1 inci madde ile yapılmıştır. Bu maddeye göre “Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.” Akabinde, 02.09.1999 tarihli ve 23804 sayılı Resmi Gazetede İmar Kanununun ilgili yönetmelikleri olan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği, Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik, Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Otopark Yönetmeliği ve Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelikte yapıları çevre faaliyetlerinde engelliler için erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik TSE standartlarına uygun düzenleme yapılması koşulu getirilmiştir. (Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, 2010) Binalar ve yakın çevresi için Türk Standartları Enstitüsü tarafından yayımlanan TS 9111 standardı bulunmaktadır. Yeni projelendirilecek her bina için ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yayımlanmış olduğu Erişilebilirlik Kılavuzu da bulunmaktadır. Projelendirme aşamasından başlayarak yapım, denetim ve ruhsatlandırma aşamalarında erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliğinin ekinde yer alan mimari proje kontrol formları ile güvence altına alınmıştır.

Engelliler Hakkında Kanun’un 7 nci maddesinde; “Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır...” hükmü bulunmakta olup yapıları çevre ile ilgili her türlü iş ve işlemler ile yasal düzenlemelerin engellilerin erişilebilirliğine uygun şekilde yapılması bir zorunluluktur.

Söz konusu Kanunun geçici 2 nci maddesinde; ‘Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yü-

rürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir.’ ibaresi bulunmaktadır.

Sürenin bitiminden itibaren öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmediği denetim komisyonlarının tespit edilen umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından her bir tespit için bin Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar idari para cezası uygulanır.

Umuma açık hizmet veren her türlü yapılar, açık alanlar ve toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin izleme ve denetimini yapacak olan komisyonların teşkili ile çalışma usul ve esasları ile Kanunda yer alan yükümlülüklerini yerine getirmeyenler için uygulanacak idari para cezalarına ilişkin hususları belirlemek amacıyla 20.07.2013 tarihli ve 28713 sayılı Resmi Gazetede Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği yayımlanmıştır.

Bu Yönetmeliğe göre illerde Valilikler bünyesinde kurulan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları çeşitli Bakanlıklar ile engelliler ile ilgili Konfederasyonların temsilcilerinden oluşmaktadır. Binalar, açık alanlar ve toplu taşıma araçlarının erişilebilirlikle ilgili eksiklikleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Planı Genelgesi doğrultusunda Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları (EİDF) ile tespit edilmektedir. Mevzuat değişiklikleri ve bazı güncel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmiş olan EİDF, Bakanlığın yayımlanmış olduğu 2020/3 sayılı Genelge ekinde yer almaktadır. Bu formlar aynı zamanda erişilebilirlik konusunda kanuni yükümlülüklerini yerine getirmek isteyen gerçek ve tüzel kişilerin hizmet vermekte olduğu açık alanlar, binalar ve personel servisleri dahil olmak üzere toplu taşıma araçlarının erişilebilir olması için eksikliklerini saptamak amacıyla da kullanılabilir. Bakanlığın, bir binanın ve bahçesinin erişilebilirlik düzeyini tespit etmeye yönelik Erişilebilirlik Değerlendirme Modülü (ERDEM) de bulunmaktadır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri

Genel Müdürlüğünün Adrese Dayalı Kayıt Sistemi ile entegre olarak çalışmakta olan sistem erişilebilirliği sağlamak için gerekli olan Türk Standartları Enstitüsünce yayımlanmış standartların bir kısmı temel alınarak hazırlanmıştır. Modülde 10 bölümde yer alan sorulara evet/hayır cevaplarının verilmesinden sonra soruların cevaplandırıldığı binanın belli başlı erişilebilirlik gerekleri için sistem tarafından 'erişilebilirlik raporu' oluşturulmaktadır.

Bir bina ve bahçesi için oluşturulan ERDEM raporunda ya da EİDF'nda yer alan eksikliklerin ya da standart dışı uygulamaların giderilmesine yönelik keşif, metraj, projelendirme, yapım vb. işlemler; bina sahibi, yönetim ve o binada hizmet veren gerçek veya tüzel kişi olan kiracının sorumluluğundadır. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarınca tespit edilen eksiklikler nedeniyle uygulanacak idari para cezaları da sorumlular arasında paylaşılır. Herhangi bir kiralama işlemi yapmadan önce erişilebilirlik ile ilgili eksikliklerin tespit edilerek giderilmesine yönelik işlemlerin sorumlular arasında paylaşılması gerekir.

Kaynaklar

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasına Dair Kanun. (2009, 14 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı 27288). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>

ERDEM Sistemine Giriş ve Kullanım Kılavuzu. (2021, 7 Mayıs). Erişim Adresi: <https://erdem.ailevecalisma.gov.tr/Content/document/ERDEM-KullanımKilavuzu.pdf>

Erişilebilirlik Değerlendirme Modülü (ERDEM) (2021, 7 Mayıs). Erişim adresi: <https://erdem.ailevecalisma.gov.tr/>

İmar Kanunu. (1985, 09 Mayıs). Resmî Gazete (Sayı 18749). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). Erişilebilirlik Kılavuzu. Ankara: Uzman Matbaacılık. [PDF sürümü.] Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf

Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliği. (2019, 30 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı 30789). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190530-1.htm>

2020/3 Sayılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları Genelgesi. (2020, 01 Eylül). Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/genelgeler/2020-3-sayili-erisilebilirlik-izleme-ve-denetleme-formlari-hakkinda-genelge/>

Avrupa Sosyal Şartı. (2007, 9 Nisan). Resmi Gazete (Sayı 26488). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm>

Engelliler Hakkında Kanun. (2005, 07 Temmuz). Resmî Gazete Sayı (25868). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği. (2013, 20 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 28713). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130720-9.htm>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982 09 Kasım). Resmî Gazete (Sayı 17863). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010,12 Kasım). Resmi Gazete (Sayı 27757).Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19.htm>